

Sygn. akt I C 354/22

UZASADNIENIE

Powódka wystąpiła przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa z powództwem o uzgodnienie treści księgi wieczystej w sposób wskazany w pozwie.

W uzasadnieniu pozwu powódka powoła się na okoliczności uzasadniające w jej ocenie uwzględnienie roszczenia.

Strona pozwana wniosła o uwzględnienie roszczenia.

Sąd Rejonowy w Słupcy powiadomił J. S. (1) i B. S. o treści przepisu art. 195 § 2 k.p.c.

J. S. (1) zgłosił swój udział w sprawie w charakterze powoda.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Ojciec powódki W. S. był właścicielem gospodarstwa rolnego w skład którego wchodziła m.in. nieruchomość gruntowa, położona w miejscowości S., gmina O., oznaczona obecnie nr geodezyjnym 62/2.

(dowód: akta KN1S/00001899/3)

W dniu 3 sierpnia 1963 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w S. podjęło uchwałę o wszczęciu postępowania w sprawie przejęcia nieruchomości stanowiącej własność ojca powoda na rzecz Skarbu Państwa za występujące zadłużenia. W dniu 6 sierpnia 1963 r. wpłynął do Sądu Powiatowego w S. wniosek o wydanie postanowienia o przejęciu za długi przedmiotowej nieruchomości. Wniosek ten nie został rozpoznany zgodnie z trybem przewidzianym w ustawie z 28 czerwca 1962 r. o przejmowaniu niektórych nieruchomości rolnych w zagospodarowanie lub na własność Państwa oraz o zaopatrzeniu emerytalnym właścicieli tych nieruchomości i ich rodzin (Dz. U 1962 Nr 38 poz. 166). W dniu 17 sierpnia 1963 r. w księdze wieczystej prowadzonej dla przedmiotowej nieruchomości jako właściciel został wpisany Skarb Państwa. Dla nieruchomości jest obecnie prowadzona księga wieczysta (...).

(dowód: akta KN1S/00001899/3)

Postanowieniem z dnia 28.07.1993 r. wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 5/93 Sąd Rejonowy w Słupcy stwierdził, iż spadek po W. S. nabyli żona J. S. (2) oraz dzieci B. S., J. S. (1) oraz córka I. M. każdy w 1/4 części.

(dowód: postanowienie w sprawie I Ns 5/93)

Postanowieniem z dnia 16.07.2020 r. wydanym w sprawie sygn. akt I Ns 185/20 Sąd Rejonowy w Słupcy stwierdził, iż spadek po J. S. (2) nabyły dzieci B. S., J. S. (1) oraz córka I. M. każdy w 1/3 części.

(dowód: postanowienie w sprawie I Ns 185/20)

Powyższy stan faktyczny sąd ustalił w oparciu o dokumenty zebrane w sprawie i akta spraw dołączonych.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo jest oczywiście słuszne i jako takie podlega uwzględnieniu w całości.

Przedmiotem procesu o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym jest doprowadzenie do takiego stanu, w którym treść księgi wieczystej będzie odpowiadała rzeczywistemu stanowi faktycznemu na dzień orzekania. Przez rzeczywisty stan prawny należy rozumieć stan zgodny z prawem materialnym. Konsekwencją powyższego jest przede wszystkim ustalenie, iż prawo, którego strona powodowa domaga się ujawnienia w księdze wieczystej podlega w niej ujawnieniu. Tym samym strona powodowa powinna wykazać, iż stan prawny nieruchomości uległ zmianie w porównaniu z stanem prawnym będącym podstawą wpisania określonych praw w księdze wieczystej.

Jeżeli strona powodowa tego nie wykaże wówczas powództwo podlega oddaleniu. Marginalnie należy podkreślić, iż w ocenie Sądu również w sytuacji gdy strona powodowa domaga się uzgodnienia treści księgi wieczystej w sposób, który nie może być przez Sąd uwzględniony wówczas Sąd nie może wychodzić poza granicę żądania, lecz powinien powództwo oddalić. Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 marca 2001 r., III CKN 1214/98 (OSNC 2001/11/165), stwierdzając, że „uwzględnienie powództwa z art. 10 u.k.w.h. może nastąpić tylko wówczas, gdy ustalony przez sąd rzeczywisty stan prawny okaże się tożsamy ze stanem objętym żądaniem pozwu”. W doktrynie wskazuje się, iż dodatkowym argumentem na rzecz tego stanowiska jest okoliczność, że żaden przepis nie wyłącza stosowania art. 321 § 1 k.p.c. w tych sprawach, a przyjęcie nieograniczonej kognicji sądu ramami art. 321 § 1 k.p.c. prowadziłoby w istocie do wyrokowania o przedmiocie nieobjętym żądaniem, a więc wbrew zakazowi z tego przepisu (tak H. C., E. B.-G., Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz. Wzory wniosków o wpis. Wzory wpisów do księgi wieczystej, Oficyna, 2007, tak również wyrok SN z 7.11.2008 r., IV CSK 264/08, LEX nr 477577, uchwała SN z 28.08.2008 r., III CZP 76/08, LEX nr 422211).

W przedmiotowej sprawie należy wskazać, iż poprzednim właścicielem nieruchomości wg dokumentów zawartych w aktach księgi wieczystej był ojciec powódki. Na skutek postanowienia sądu w jego miejsce został wpisany Skarb Państwa.

W tej kwestii należy zważyć co następuje.

Nie budzi wątpliwości Sądu, iż postanowienie Sądu Rejonowego wydane w dniu 17.08.1963 r. o wpisie w miejsce W. S. Skarbu Państwa jako właściciela nieruchomości pozbawione było jakichkolwiek podstaw prawnych.

Zasady postępowania oraz przesłanki przejmowania na własność nieruchomości rolnej za długi regulowała ustawa z dnia 28 czerwca 1962 r. o przejmowaniu niektórych nieruchomości rolnych w zagospodarowanie lub na własność Państwa oraz o zaopatrzeniu emerytalnym właścicieli tych nieruchomości i ich rodzin. Zgodnie z powołanymi przepisami przejęcie nieruchomości na własność państwa następowało na podstawie postanowienia wydanego przez Sąd Rejonowy po przeprowadzeniu postępowania w trybie postępowania nieprocesowego i wyznaczeniu rozprawy. Uchwała prezydium powiatowej rady narodowej stanowiła jedynie podstawę do zgłoszenia stosownego wniosku do sądu. Ponadto Sąd, rozpoznając wniosek o przejęcie nieruchomości rolnej na rzecz Państwa ustalała samodzielnie, czy zachodzą warunki do przejęcia nieruchomości rolnej przewidziane w powołanej ustawie (por. uchwała SN z 25.10.1965 r., III CO 49/64; OSNC 1966/7-8/111). Według bowiem art. 33 ustawy z 28.VI.1962 r. organ finansowy w wykonaniu uchwały prezydium powiatowej rady narodowej zgłasza do sądu jedynie wniosek o wydanie postanowienia. Wniosek ten jest podstawą do wszczęcia postępowania sądowego, które toczy się w trybie postępowania nieprocesowego. Skoro zaś istotą postępowania nieprocesowego jest wyjaśnienie okoliczności sprawy przez poszukiwanie z urzędu faktów i dowodów oraz skoro ustawa z dnia 28.VI.1962 r. nie ograniczała kognicji sądu w zakresie samodzielnego badania, czy zachodzą warunki do przejęcia nieruchomości, lecz przeciwnie, stanowiła, że „po stwierdzeniu, iż zaległości objęte wykazem należności scalonych są ostatecznie ustalone oraz że zachodzą przewidziane w ustawie warunki do przejęcia nieruchomości na własność Państwa, sąd wydaje postanowienie o przejęciu na własność Państwa całości lub części nieruchomości”, uznać należało samodzielne prawo sądu do ustalenia, czy zachodzą warunki do przejęcia z art. 31 powołanej ustawy.

Dopiero prawomocne postanowienie sądu o przejęciu na własność Państwa w trybie ustawy z dnia 28 VI 1962 r. nieruchomości rolnej lub jej części, a ewentualnie także budynków, za zaległe należności jej właściciela (dłużnika) - jest tytułem egzekucyjnym, na podstawie którego, po zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności (tytuł wykonawczy), podlega wykonaniu w drodze egzekucji administracyjnej zawarty w tym postanowieniu obowiązek dłużnika wydania tej nieruchomości Państwu w takich rozmiarach, jak orzeczono (por. postanowienie SN z 2.09.1971 r., III CRN 290/71; OSNC 1972/2/36). I dopiero takie postanowienie stanowiło podstawę wpisu Skarbu Państwa do księgi wieczystej jako właściciela (por. obowiązujący w 1963 r. dekret z dnia 11 października 1946 r. - Prawo o księgach wieczystych; Dz. U Nr 57, poz. 320 i z 1950 r. Nr 38, poz. 349). Tymczasem Sąd Rejonowy dokonał wpisu jedynie w oparciu o samą uchwałę powiatowej rady narodowej, która takiej podstawy nie stanowiła, a jedynie była podstawą do wniosku o wszczęcie postępowania mającego na celu rozstrzygnięcie czy zachodzą podstawy do przejęcia nieruchomości na

własność Skarbu Państwa. Takie zachowanie stanowiło oczywiste naruszenie obowiązujących przepisów, a tym samym było bezprawne i pozbawione podstaw prawnych (tak również SO w Koninie w sprawie I C 318/04 w analogicznym stanie faktycznym)

W konsekwencji należało uznać, iż wpis jako taki był wadliwy i nigdy w takim stanie faktycznym nie powinien mieć miejsca. Tym samym był niezgodny z prawem co oznacza, iż konieczne jest uzgodnienie treści księgi wieczystej zgodnie z rzeczywistym stanem prawnym. To uzgodnienie musi oczywiście uwzględniać, iż właściciel uprzednio wpisany do księgi zmarł, a żyją jego spadkobiercy. Tym samym uzgodnienie treści księgi wieczystej sprowadza się jedynie do ujawnienia spadkobierców nieżyjącego właściciela w udziałach zgodnych z postanowieniem sądu określającym krąg spadkobierców, co sąd uczynił.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej sąd orzekł na podstawie przepisów § 5 punkt 8 w zw. z § 3 ust 1 punkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie z uwzględnieniem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego uznając, iż zasadne będzie przyznanie kosztów w wysokości wskazanej w wyroku. Brak podstaw do przyznawania kosztów w wysokości wyższej zważywszy, iż zarówno nakład pracy jak i liczba rozpraw była minimalna. Nie bez znaczenia jest także fakt, iż podstawa faktyczna jak i prawna uwzględnienia roszczenia strony powodowej była odmienna niż zawarta w argumentacji uzasadnienia pozwu. Skoro strona powoda wygrała w procesie to tym samym pozwany jest zobowiązany ponieść koszty nieopłaconej pomocy prawnej (na rzecz strony powodowej) w pełnej wysokości.

Sędzia Piotr Kuś